

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ UYUŞTURUCU MADDE KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARI

The Perceptions of Social Studies Teacher Candidates on the Concept of Drugs

Yusuf ÇELİK¹

Öz

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının uyuşturucu madde kavramını nasıl algılandıklarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda; Öğretmen adaylarının ilgili kavrama ilişkin geliştirdikleri metaforlar, çizdikleri resim/karikatürler incelenmiştir. Nitel araştırma deseninde tarama modelinde gerçekleştirilmiş olan çalışmada, üçgenleme şeklinde veri toplama uygun olarak nitelendirilen nitel araştırma teknikleri (mecazlar yoluyla veri toplama ve doküman analizi) birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma gurubunu 2016-2017 eğitim öğretim yılı güz döneminde Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 189 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında ise içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği için, çalışmada ulaşılan kavramsal kategorilerin bünyesinde yer alan metaforların, söz konusu kavramsal kategorileri temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından incelenerek, öğrenciler tarafından ilgili kavrama ilişkin oluşturdukları metaforlar, gerekçeleri ve o gerekçeye ve kavrama uygun olarak çizdikleri resim/karikatürler alan uzmanı ile gözden geçirilmiş ve benzer resim/karikatür çizenler, farklı resim/karikatür çizenler ve hiç resim/karikatür çizmeyenler sınıflandırılmıştır. Katılımcılar tarafından 189 metafor geliştirilmiştir. Bu metafor formlarının ayıklama, derleme ve geçerli kabul edilme sonrasında 139 tanesi geçerli kabul edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, katılımcıların çoğunluğunun uyuşturucu madde kavramını “kurtulması zor bir çaresizlik”, “tahribat yaratan ve zarar veren”, “kısa süreli etkisi ile geçici mutluluk veren” ve “bağımlılıktan kaynaklı istem dışı hareket etme” şeklinde algıladıkları görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretmen adayları, uyuşturucu madde, metafor, nitel araştırma.

Abstract

This research aims at identifying perception and perspectives of teacher candidates towards “drugs” concept. In this direction, metaphors and pictures/cartoons that teacher candidates’ formed and drew about the concept were examined. In this qualitative study designed in survey model used data research techniques such as collecting data via metaphors, semi-structured interview, and document analysis in triangulation method. Research was carried out at Gazi University Gazi Faculty of Education Social Studies Teacher Education Department in the fall semester 2016-2017 academic year. The working group of the study consisted of 189 1st, 2nd, 3rd and 4th grade teacher candidates who 1st, 2nd, 3rd and 4th grade and voluntarily participated in the research. Content analysis was conducted to analyse and interpret the data of the study. An expert was consulted whether the metaphors used represent the conceptual categories. The data obtained were analyzed by the worker and the expert and the pictures /caricatures drawn by the pre service teachers were divided into three categories namely the ones who draw highly relevant caricatures/pictures, the ones who draw who draw irrelevant caricatures/pictures and the ones who drew no pictures/caricatures. There were 189 metaphors developed by the participants. 139 of them found to be acceptable after a through selection process. Consequently, in this research, most of the participants marked that they perceived “is a dilemma which is very difficult to survive”, “a destructive process”, “compounds which give people short period happiness” and “compounds and which cause uncontrolled movements due to the addition of such drugs”.

Keywords: Social studies, teacher candidates, metaphor, drugs, qualitative study.

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, celik.yusuf@gazi.edu.tr

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri uyuşturucu maddelerin keyif verici, ağrı giderici ve hastalıkları iyileştirici olarak kullanıldığı bilinmektedir. Eskiden afyon ve esrar, tanrının sağlık ve mutluluk için gönderdiği hediyeler olarak kabul edilirdi ve ilkel toplumlarda sağaltım törenlerinde, kabile ayinlerinde, erkekliğe geçiş törenlerinde uygulanan diğer yöntemlere ek olarak halüsinojen bitkiler, afyon türevleri, koka yaprakları, esrar gibi psikoaktif maddeler büyük rol oynamaktaydı (Ögel, 2009: 95). Uyuşturucu madde bağımlılığı bağımlı olunan maddenin elde edilmesi için bireyin bütün değerlerini feda edebileceği çok tehlikeli bir bağımlılık türü olarak tanımlanabilir. Bağımlı olunan maddeden başlangıçta beklenenler, haz verici özellikleridir (Kasatura, 1998: 100). Çağımızın büyük sorunları içerisinde yer alan madde bağımlılığı haz verici özelliği sayesinde her geçen gün daha hızlı bir şekilde insanları kendine bağlamaktadır.

Birey herhangi bir nedenden dolayı bağımlılık yapan maddeyi kullandığı vakit bu madde beyindeki merkezleri uyarır ve etkileşime girer. Zamanla beyinin belirli merkezleri bu maddeye normal görevlerini yapmak için ihtiyaç duymaya başlarlar. Vücut maddeye alışınca devamlı ona ihtiyaç duyar. Bağımlılık yapıcı madde açlığı oluşur. Bu ihtiyaç karşılanmadığı vakit bedensel ve ruhsal birçok şikâyetler belirir. Bağımlılık yapan maddelerde ihtiyaç her geçen sürede artarak devam eder. Başlangıçta çok küçük miktarlarla istenilen etki oluşurken zamanla madde yetersiz kalır, dolayısıyla her geçen gün kullanılma miktarı artırılır kullanma süresi kısalmaya başlar (Çağlayan, 2015: 27).

Gençlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir (Bacanlı, 2004). Bu dönem kızlarda 11, erkeklerde 13 yaşlarında başlar. Genç bu dönemde değişen fiziksel yapısıyla birlikte ruhsal dünyasında meydana gelen değişimlerle de baş etmek zorundadır. Artık ailesinin ve çevresinin ondan beklentisi daha fazla yetişkin gibi davranması yönündedir (Ögel, Önal ve Kulkara, 2014: 9).

15 yaşından önce alkol kullanılmaya başlanması geç ergenlikte ağır alkol kullanımı, daha sonra bağımlılık ve diğer uyuşturucu maddelerin kullanımı için bir öncül oluşturmaktadır. Alkol kullanmaya başlama erken dönemlerde alkol kullanımından ziyade, geç dönemlerde ortaya çıkardığı sonuçlar bakımından önem kazanmaktadır. İlk alkol kullanılan yaş, esrar ve

yasa dışı uyuşturucu maddelerin kullanım yaşı ve oranlarını etkilemesi bakımından oldukça fazla önem taşımaktadır (Ögel, 2009: 73).

Ülkemizde madde kullanımının her geçen gün giderek arttığı gözlemlenmektedir. Kullanım yaşı belirgin derecede düştüğü gibi yeni üretilen ürünler değişik isimlerle, birçok değişik kanallarla piyasaya ve kullanıma arz edilmektedir. Ülkenin geleceği gençlerin sağlıklı, güvenli ve umutlu olmalarına bağlıdır (Çağlayan, 2015: 77).

Metafor kelime olarak Grekçe “metapherein” kelimesinden türetilmiş olup meta (değiştirmek) ve pherein (taşımak) sözcüklerinin birleştirilmesi ile meydana gelmiştir (Levine, 2005:172). Metafor kullanımı daha genel olarak dünyayı kavrayışımıza yardım eden bir düşünme ve görme biçimi anlamına da gelmektedir.

Lakoff ve Johnson (2010: 25) metaforu “bir düşünce malzemesi, insan kavrayışının bir şekli ve sadece bir söz figürü değil aynı zamanda bir düşünce figürü” olarak tanımlarken, Levine (2005) ise “bir kavramı ya da olguyu algıladığı biçimde benzetmeler kullanarak ifade etmesi” şeklinde tanımlamaktadır. Metaforlar genellikle söylemi süslemeye yönelik bir söz sanatından ibaret sayılır; ancak önemi bundan daha büyüktür. Metafor kullanımı bireyin genel olarak kavrayışına sinen, bir düşünme bir görme biçimi anlamına gelir. Metaforlar, söylenmek isteneni daha az sözcükle, daha vurgulu bir biçimde ifade etmeye yararlar. Başka bir deyişle, güçlü anlatımı daha az sözcükle ifade etme sanatı olarak da tanımlamak mümkündür. Metaforlar; bireyi yaratıcı düşünmeye hayal etmeye kendi yaşantısı içinde anlamlandırmaya yönlendirir. Metaforlar aynı zamanda bireyin sınırlanmasını engelleyerek onları yaratıcılığa yönlendirir, dilin derinliklerinde kendilerinin bulmalarını sağlamaya yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan, bireyin düşüncelerinin, duygularını yaşantılarını tanımlamalarında metaforlardan yararlanmaları kaçınılmazdır (Girmen, 2007).

Forceville (2002), herhangi bir şeyin metafor olarak kabul görebilmesi için aşağıda verilen üç sorunun yanıtlanması gerektiğini belirtmiştir. Bu sorular; 1) Metaforun konusu nedir? 2) Metaforun kaynağı nedir? 3) Metaforun kaynağından konusuna atfedilmesi düşünülen özellikler nelerdir?

Bu ögeler arasındaki ilişki yapılan çalışmalardan hareketle şöyle ifade edilebilir. Metaforun konusu “*uyuşturucu madde bataklık gibidir*” cümlesindeki “uyuşturucu madde”dir. Metaforun kaynağı se “*uyuşturucu madde fast food gibidir*” cümlesindeki “fast food” sözcüğüdür.

Metaforun kaynağından, yani çalışma sözcüğünden metaforun konusuna yani uyuşturucu maddeye atfedilen özellik ise “*Çünkü kullanırken keyif alırsın ama aslında zarar verir*” şeklinde geliştirilen gerekçedir. Gerekçe olarak sunulan ifadeden anlaşılacağı üzere uyuşturucu madde tanımı keyif alınacak bir faaliyet “ çok sevilen bir yiyecek” olarak anlaşılabilmesi ve metaforun konusuna atfedilmesi düşünülen özelliği belirtmektedir ve öğrenci tarafından geliştirilen bu metafor örneği soyut bir kavram olarak uyuşturucu maddeye ilişkin algıyı ve metafor öğeleri arasındaki bağlantıyı doğru bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda metaforların, soyut ve karmaşık olan olguları ve kavramları, daha somut olaylarla karşılaştırarak, bilinmeyen olgulara karşın yeni bir anlayış geliştirmeyi sağladığı görülmektedir (Ocak ve Gündüz, 2006:296).

Konuya ilişkin alan yazın incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının uyuşturucu madde algılarına yönelik doğrudan bir araştırma olmadığı görülmektedir. Ancak bununla birlikte araştırma konusu ile yakından ilgili olarak lisans ve lise düzeyinde uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık durumları ile ilgili (Erdamar ve Kurupınar, 2014; Dayi, 2013; Güler, 2008; Ulusoy, 2017; Yılmaz ve Türkkahraman, 2014; Gökler ve Koçak, 2008; Çalı, 2012) sınırlı sayıda araştırmanın bulunduğu görülmektedir.

Bu bağlamda söz konusu araştırmanın amacı, ortaokul sosyal bilgiler derslerini yürütecek olan öğretmen adaylarının uyuşturucu maddeye ilişkin algıları ve farkındalıklarının tespiti ve çözüm önerilerini ortaya koymaktır.

2. YÖNTEM

Çalışmada sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının uyuşturucu madde kavramını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla; mecazlar yoluyla veri toplama ve doküman analizinden oluşan nitel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır. Çalışmanın bu yönüyle üçgenleme (metot üçgenlemesi) şeklinde veri toplamaya uygun olduğu söylenebilir. Guion’a (2002) göre metot üçgenlemesi, çalışma için farklı metotların kullanımını içerir. Bu metotların kullanımına görüşme, gözlem, doküman analizinin değişim belirleme amaçlı aynı anda kullanılması örnek olarak verilebilir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma nitel araştırma deseninde tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, bir grubun özelliklerini belirlemek ya da geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası içine girilmez. Önemli olan onu uygun bir şekilde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2010; Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015).

2.2. Çalışma Gurubu

Araştırmanın çalışma gurubunu 2015-2016 bahar döneminde Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrenim gören öğretmen adaylarını seçkisiz olmayan örnekleme yönteminin kolay ulaşılabirliği de göz önünde bulundurularak uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan; mecazlar (metafor) aracılığıyla veri toplamak için çalışmaya katılım gösteren 189 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Kazara ya da elverişli örnekleme ismi ile de anılan uygun örnekleme yönteminde zaman, para ve işgücü kaybını önlemeyi temel amaç edinmiştir (Büyüköztürk vd., 2015).

2.3. Veri Toplama Araçları

Mecazlar Yoluyla Veri Toplama Formu: Öğretmen adaylarının uyuşturucu madde kavramına yükledikleri anlamlara ilişkin metaforları (mecaz) belirlemek amacıyla çeşitli araştırmacılar (Saban, 2004; 2008; 2009; Öztürk, 2007; Güven ve Güven, 2009; Aydın, 2010; Kılcan, 2013; Çepni, 2013; Çetin vd., 2015) tarafından kullanılan mecazlar yoluyla veri toplama formu kullanılmıştır. Metafor yani mecaz; bir şeyi başka bir şeye göre düşünme ve kavramları daha iyi anlamak için başvurulan insani akıl yürütmenin bir unsuru (Lakoff ve Johnson, 2010) olarak tanımlanmakla beraber, bireyin yüksek düzeyde soyut ve karmaşık bir olguyu açıklamada başvuracağı zihinsel imge olarak değerlendirilmektedir (Yob, 2003; Saban, 2004).

Doküman İncelemesi: Araştırmanın bir başka veri toplama aracı; metafor oluşturulan uyuşturucu madde kavramı ile alakalı olarak öğrencilerin çizdikleri resimlerden oluşan görsel

dokümanlardır. Ersoy ve Türkkkan (2010) görsel malzemelerin (karikatürlerin) öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yansıttığını, yorumlama ve çözüm üretme becerilerini vurguladığını, Ersoy (2010) ise, karikatürlerin özellikle sosyal içerikli değer, norm ve kurallara ilişkin kazanımlarda bir durum belirleme aracı olarak kullanılabilceğini belirtmektedirler. Araştırmacılar için bu şekilde ön bilgiler sunan görsel malzemeler, yapılacak olan nitel araştırmalar için veri toplama aracı olarak kullanılabilir. Literatürde yer alan bilgiler, yazılı materyaller ile birlikte görsel materyallerinde de nitel araştırmalar kapsamında doküman incelemesinin alanına girebileceğinden ve nitel araştırmalarda veri toplama aracı olarak kullanılabilceğinden bahsetmektedir. Bu şekilde bahsi geçen görsel materyaller tek başlarına nitel bir araştırmanın veri kaynağını oluşturabileceği gibi gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama yöntemleri ile de ek veri kaynağı olarak kullanılabilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

2.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın uygulama aşamasında her bir öğrenciye, uyuşturucu madde ile ilgili metafor formu dağıtılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce araştırmacı kendini ve araştırmayı yapma amacı hakkında kısa bilgiler sunmuştur. Çalışmanın nasıl yapılacağı konusuna geçmeden önce, öğrencilere verilen formda yer alan yönerge okunarak araştırma konusunda bilgilenmeleri amaçlanarak çalışmaya başlanmıştır. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından sınıf düzeylerine göre ayrılarak, öğrenciler tarafından uyuşturucu maddeye ilişkin oluşturdukları metaforlar, gerekçeleri ve o gerekçeye ve kavrama uygun olarak çizdikleri resim/karikatürler bir alan uzmanı eşliğinde gözden geçirilmiştir. Bu belirlemelerde; resim ve karikatürlerin öğrenciler tarafından özenle çizilip çizilmediği, anlaşılabilirliği, oluşturulan metaforun gerekçesini yansıtıp yansıtmadığı vb. etkenler alan uzmanlarıyla görüş birliği göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi insan davranışları üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkân tanıyan ve özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2015). İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Strauss ve Corbin'e (1990) göre "kavramlar olmadan bilim var olamaz; kavramlar bizim olguları anlamamıza ve bu olgular

üzerinde etkili düşünmemize yardımcı olur. Biz kavrama bir ad verdiğimiz zaman; o kavramla ilgili sorular sorabiliriz, o kavramı inceleyebiliriz ve başka kavramlarla ilişkilendirebiliriz”. Kavramlar bizi temalara götürür ve temalar sayesinde olguları daha iyi düzenleyebilir ve daha anlaşılabilir hale getirebiliriz (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırma sonrasında elde edilen verilerin analizi ve yorumlanması süreci Saban’dan (2009) yararlanılarak aşağıdaki gibi beş aşamada gerçekleştirilmiştir.

1. Kodlama ve Ayıklama Aşaması: Bu aşamada ilk olarak araştırmaya katılan katılımcıların ürettiği metaforlar Excel programında alfabetik sıraya dizilerek bir liste meydana getirilmiştir. Araştırmanın amacına göre katılımcıların yazılarında, metaforların belirgin bir şekilde ifade edilip edilmediğine bakılarak, her katılımcının formda dile getirdiği metafor kodlanmıştır. Sonrasında katılımcıların formları incelenerek; uyuşturucu madde kavramına ilişkin metaforun yer aldığı ancak gerekçesi bulunmayan formlar, belirtilen kavramın sadece tanımlanmasının yer aldığı formlar ve belirtilen kavrama ilişkin herhangi bir metaforun gerçekleştirilmediği (boş bırakılan) formlar işaretlenmiştir. Bu belirtilen gerekçelere dayanarak; uyuşturucu madde kavramıyla alakalı 18 katılımcı tarafından belirlenen “Uyuşturucu madde ölümden daha kötü gibidir. Çünkü kafayı yersin. (K, 21)”, “Uyuşturucu madde hastalık gibidir. Çünkü eden bulur. (K, 56)”, “Uyuşturucu madde mutluluk verir, kafası güzeldir gibidir. Çünkü bu yüzden uyuşturucu üretilir... (K, 107)”, “Uyuşturucu madde kötülüğün anasıdır gibidir. Çünkü her istediği zaman bırakılamayabilir. (K, 157)”, gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 32 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 50 form, elenerek araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

2. Örnek Metafor Derleme Aşaması: Bu aşamada “metafor analizi” (Saban, 2009) ve “içerik analizi” (Yıldırım ve Şimşek, 2005) teknikleri kullanılarak her metafor parçalara ayrıştırılmıştır. Bu aşamanın amacına göre katılımcıların yazdıkları metaforlar tekrar okunup gözden geçirilerek, her metaforda (1) benzeyen, (2) benzetilen ve (3) benzeyen ve benzetilen arasındaki bağıntı analiz edilmiştir. Katılımcıların zayıf yapıli zihinsel imgeleri içeren formlarının ayıklanmasından sonra uyuşturucu madde kavramıyla alakalı katılımcıdan toplam 139 adet geçerli metafor elde edilmiştir.

3. Kategori Geliştirme Aşaması: Bu aşamada katılımcılar tarafından formda yer alan ilgili

kavrama yönelik geliştirilen metaforlar, katılımcıların oluşturdukları metaforun gerekçesine² bakılarak kategorilendirilmiştir.

4. Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması: Araştırmanın geçerliği ve güvenirliği için, araştırmada ulaşılan kavramsal kategorilerin bünyesinde yer alan metaforların, söz konusu kavramsal kategorileri temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacılar tarafından oluşturulan katılımcılara ait metafor listeleri ve kavramsal kategorileri içeren listeler uzman tarafından incelenmiştir. Daha sonra uzmanın yaptığı eşleştirmeler ile araştırmacıların oluşturduğu kategoriler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenerek araştırmanın güvenirliği, Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Nitel araştırmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun/uzlaşmanın %90 ve üzeri olduğu durumlarda arzu edilen düzeyde bir güvenirlik sağlanmaktadır (Saban, 2009). Araştırmada alan uzmanı ile araştırmacı arasındaki söz konusu uyum oranı %98'dir.

5. Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılma Aşaması: Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar kategorilere ayrıldıktan sonra, bütün veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu işlemlerden sonra, metaforların ve buldukları kategoriye temsil eden katılımcıların sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Bu hesaplama tabloları ile birlikte oluşturulan metafor kategorilerini açıklamak için katılımcılar tarafından metaforun oluşturulma gerekçesini belirten ifadelerden yüksek frekansa sahip olanları temsil edenler aynen alınarak ("..." tırnak içinde) bulgular kısmına yerleştirilmiştir. Bu yerleştirmelerde katılımcılara ait kodlama (K,3) kullanılmıştır. Yerleştirilen ifadelerin ardından o katılımcı tarafından çizilmiş, daha önceden elemeye tabi tutulmuş resim/karikatürler, hem katılımcının oluşturduğu metaforu hem de bu metafora ait gerekçeyi desteklemesi açısından bulgular kısmına yerleştirilmiştir.

² Metafor kategorileri oluşturmada; katılımcıların geliştirdikleri metaforun kelime anlamı değil, metaforun gerekçesi dikkate alınmıştır.

3. BULGULAR ve YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların formları incelenerek geliştirdikleri metaforların frekans (f) ve yüzde (%) değerleri verilmiştir. Yine katılımcıların geliştirdikleri metaforların kategorilere ayrılması ve bu kategorileri meydana getiren metaforların sayıları tablo halinde sunulmuştur. Ayrıca katılımcıların geliştirdikleri metaforlar ve oluşturulan kategorileri de verilmiştir. Yine katılımcılar tarafından oluşturulan resim/karikatürler de yorumlanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların “Uyuşturucu Madde” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Akılsız Olmak	1	1.39	52	Kopması Zor Bela	1	1.39
2	Alışkanlık	1	1.39	53	Kör Bir Kuyu	1	1.39
3	Anne Sütü	1	1.39	54	Kötü Alışkanlıklar	1	1.39
4	Asalak	1	1.39	55	Kötü Arkadaş	1	1.39
5	Aşk	1	1.39	56	Kötü Bir Geçmiş	1	1.39
6	Ateş	2	2.78	57	Kötü Bir Hastalık	1	1.39
7	Bakteri	1	1.39	58	Kullanan Kişiye Arkadaş	1	1.39
8	Batak	1	1.39	59	Kumar	1	1.39
9	Bataklık	5	6.95	60	Kurumayan Bataklık	1	1.39
10	Bıçak	1	1.39	61	Mamak Çöplüğü	1	1.39
11	Bilgi	1	1.39	62	Matkap	1	1.39
12	Bir Anlık Zevk	1	1.39	63	ODTÜ	1	1.39
13	Annenin Kucağından Yeni Doğmuş Bebeğini Almak	1	1.39	64	Okul	1	1.39
14	Bomba	2	2.78	65	Ölüm	1	1.39
15	Bulaşıcı Hastalık	1	1.39	66	Ölüme Adım Adım	1	1.39
16	Cam	1	1.39		Yaklaşma		
17	Canlı Bomba	1	1.39	67	Ölüme Giden Yolda Koşma	1	1.39
18	Çekirdek	2	2.78	68	Ölüme Yaklaşmak	1	1.39
19	Çıkmayan Leke	1	1.39	69	Para	1	1.39
20	Davul	1	1.39	70	Parkinson Hastalığı	1	1.39
21	Dipsiz Kuyularda	1	1.39	71	Parmağın Kesilip Kanın Akmaması	1	1.39
22	Dost	1	1.39	72	Pil	1	1.39
23	Elinde Kılıç Olan Düşman	1	1.39	73	Rüya	1	1.39
24	Elma Kurdu	2	2.78	74	Rüya Görmek	1	1.39
25	Erkekler	1	1.39	75	Sakız	2	2.78
				76	Sarmaşık	1	1.39

26	Eski Sevgili	1	1.39	77	Sevgili	2	2.78
27	Fast Food	1	1.39	78	Sığınak	1	1.39
28	Gazi Üniversitesi	1	1.39	79	Sigara	8	11.12
29	Girdap	1	1.39	80	Silah	2	2.78
30	Hain Arkadaş	2	2.78	81	Soba	1	1.39
31	Hapishane	1	1.39	82	Solmuş Bir Ağaç	1	1.39
32	Hastalık	3	4.17	83	Sonu Ölüm Olan Yol	1	1.39
33	Hayatı Bitiren Silah	1	1.39	84	Su	2	2.78
34	Hayatın Sonuna Gidiş	1	1.39	85	Sülük	2	2.78
35	Hayvan Pisliği	1	1.39	86	Şeker Hastalarının Şekere	1	1.39
36	Hiroşima Bombsı	1	1.39	87	Şeytan	1	1.39
37	İdda Bahis	1	1.39	88	Tahta Kuruşu	1	1.39
38	İnstagram	1	1.39	89	Tedavisi Olmayan Bir Hastalık	1	1.39
39	İnternet	1	1.39	90	Tuvalet	1	1.39
40	İntihar	3	4.17	91	Ucu Bucağı Bulunmaz	1	1.39
41	İstenmeyen Bir Yapışkan	1	1.39	92	Ufak Dozlarda Verilen	1	1.39
42	Japon Yapıştırıcısı	1	1.39	93	Uyku	1	1.39
43	Kabus Görmek	1	1.39	94	Verem	1	1.39
44	Kahve	2	2.78	95	Virüs	2	2.78
45	Kalp Krizi	1	1.39	96	Vucuda Düşmüş Kurt	1	1.39
46	Kan Emen Sinek	1	1.39	97	Yapışkan	1	1.39
47	Kangren	1	1.39	98	Yastık	1	1.39
48	Kanser	3	4.17	99	Zehir	10	13.9
49	Kanser Hücresi	1	1.39	100	Zehirli Bir Sarmaşık	1	1.39
50	Kelepçe	1	1.39	101	Zehirli Bir Yılan	1	1.39
51	Kıyamet	1	1.39				
Toplam						139	100

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcılar “uyuşturucu madde” kavramına yönelik 101 adet metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (85) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 16 metafor ise 2 - 10 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,4’dür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “zehir” (f:10), “sigara” (f:8) ve “bataklık” (f:5) gelmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların “Uyuşturucu Madde” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

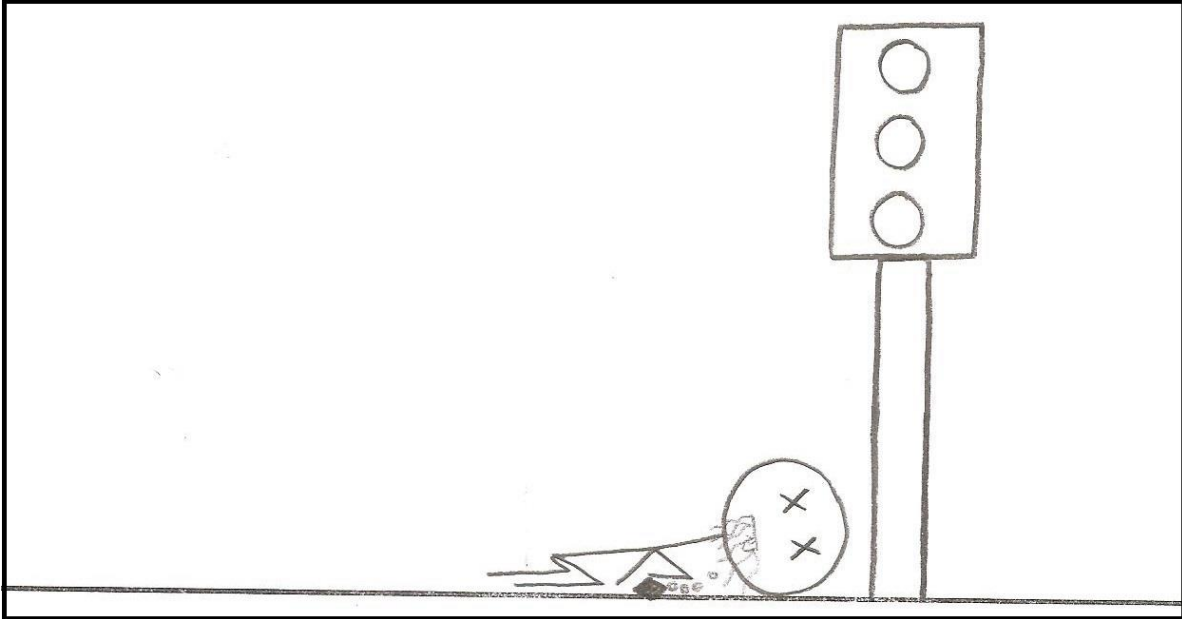
Sıra	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Kurtulması Zor Bir Çaresizlik	Alışkanlık, Batak, Bataklık, Bilgi, Bulaşıcı Hastalık, Çekirdek, Çıkmayan Leke, Dipsiz Kuyularda Merdivensiz Kalmak, Eski Sevgili, Girdap, Hayatı Bitiren Silah, Hayatın Sonuna Gidiş, İddia Bahis, Japon Yapıştırıcısı, Kopması Zor Bela, Kör Bir Kuyu, Kötü Alışkanlıklar, Kumar, Kurumayan Bataklık, Ölüme Adım Adım Yaklaşma, Sakız, Sarmaşık, Sigara, Sigara, Sülük, Tedavisi Olmaya Bir Hastalık, Tuvalet, Ucu Bucağı Bulunmaz Tünel, Yapışkan, Zehirli Bir Sarmaşık	30	3 6
2	Tahribat Yaratan Ve Zarar Veren	Akılsız Olmak, Asalak, Ateş, Bakteri, Bıçak, Bir Annenin Kucağından Yeni Doğmuş Bebeğini Almak, Bomba, Cam, Canlı Bomba, Elinde Kılıç Olan Düşman, Elma Kurdu, Erkekler, Gazi Üniversitesi, Hastalık, Hayvan Pisliliği, Hiroşima Bombası, İntihar, İntihar Etmek, Kalp Krizi, Kan Emen Sinek, Kangren, Kanser, Kanser Hücresi, Kıyamet, Kötü Bir Hastalık, Mamak Çöplüğü, Matkap, ODTÜ, Ölüm, Ölüme Giden Yolda Koşmak, Ölüme Yaklaşmak, Para, Parmağın Kesilip Kanın Akmaması, Sigara, Silah, Soba, Solmuş Bir Ağaç, Sonu Ölüm Olan Yol, Şeytan, Tahta Kurusu, Ufak Dozlarda Verilen Zehir, Verem, Virüs, Vücuda Düşmüş Kurt, Zehirli Bir Yılan	43	6 6
3	Kısa Süreli Etkisi İle Geçici Mutluluk Veren	Aşk, Bir Anlık Zevk, Davul, Fast Food, Hain Arkadaş, İnternet, İstenmeyen Bir Yapışkan, Kâbus Görmek, Kanser, Kötü Arkadaş, Kötü Bir Geçmiş, Kullanan Kişiye Arkadaş, Pil, Rüya, Rüya Görmek, Sakız, Sığınak, Uyku, Yastık	19	20
4	Bağımlılıktan Kaynaklı İstem Dışı Hareket Etme	Anne Sütü, Dost, Hapishane, Instagram, Kahve, Kelepçe, Okul, Parkinson Hastalığı, Sevgili, Sigara, Su, Şeker Hastalarının Şekere Düşkünlüğü	12	17

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların “uyuşturucu madde” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun kaynağını (gerekçesini) oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Kurtulması Zor Bir Çaresizlik

Tablo 4 incelendiğinde, “kurtulması zor çaresizlik” kategorisinin toplam 30 metafor ve 36 katılımcı (% 50.04) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanları “bataklık” (f:5), “çekirdek” (f:2), “sigara” (f:2), “sülük” (f:2),’tür. Aşağıda katılımcıların “kurtulması zor çaresizlik” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

*“Uyuşturucu madde **bataklık** gibidir. Çünkü bir kere içine düştüğünüzde kurtulması zordur çabalar işe yaramayabilir.” (K, 143)* Uyuşturucu madde kavramına yönelik “bataklık” şeklinde metafor oluşturan katılımcının oluşturduğu metaforu ve metafor oluşturma gerekçesini destekler mahiyette çizdiği görsel aşağıda sunulmuştur.

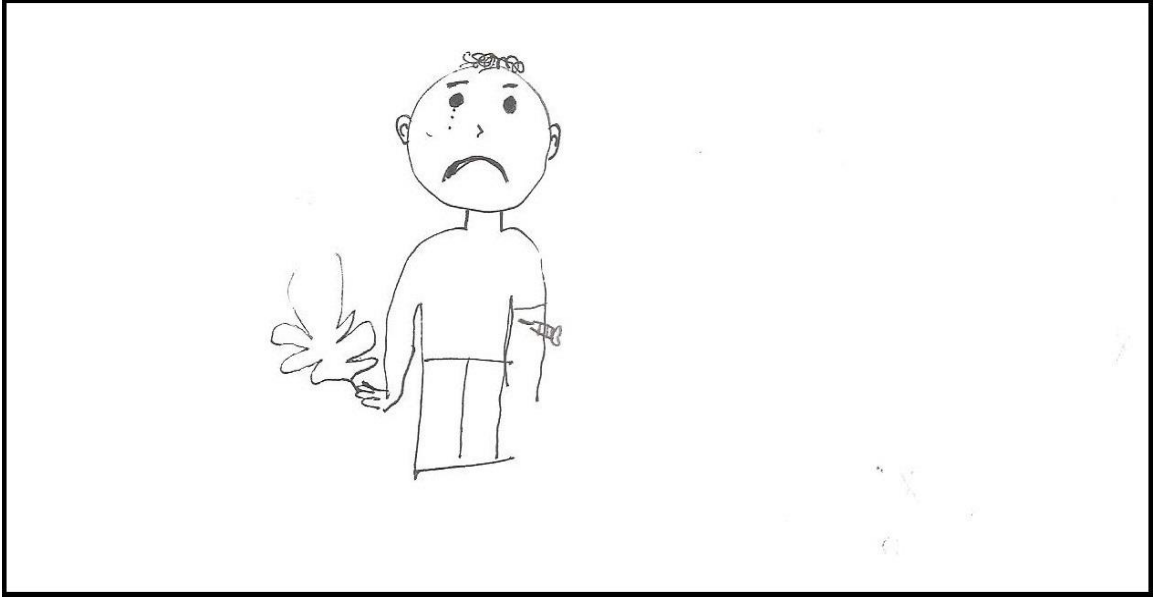
*“Uyuşturucu madde **çekirdek** gibidir. Çünkü çekirdeğe başladığın zaman bırakmak zor, uyuşturucuya da başlayınca destek olmadan bırakılması zordur.” (K, 148)*

*“Uyuşturucu madde **sigara** gibidir. Çünkü başladığın zaman bırakman uzun zaman alır.” (K, 31) “Uyuşturucu madde **sülük** gibidir. Çünkü yapıştığı zaman kolay kolay bırakmaz.” (K, 2)*

Kategori 2: Tahribat Yaratan ve Zarar Veren

Tablo 2 incelendiğinde, “tahribat yaratan ve zarar veren” kategorisinin toplam 43 metafor ve 66 katılımcı (% 91.74) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanların “zehir” (f:10), “hastalık” (f:3), “sigara” (f:3) olduğu görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “tahribat yaratan ve zarar veren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

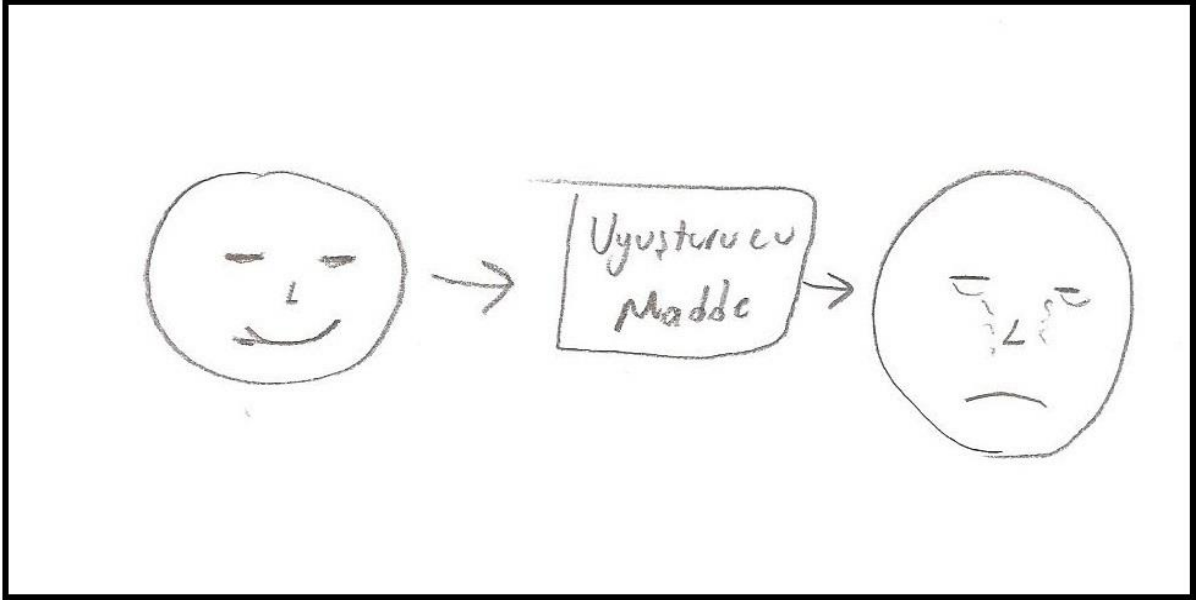
*“Uyuşturucu madde **zehir** gibidir. Çünkü (insanın) beynin, vücudunu, ruh sağlığını sinsice ele geçirir.” (K, 98)* Uyuşturucu madde kavramına yönelik “zehir” şeklinde metafor oluşturan katılımcının oluşturduğu metaforu ve metafor oluşturma gerekçesini destekler mahiyette çizdiği görsel aşağıda sunulmuştur.

*“Uyuşturucu madde **hastalık** gibidir. Çünkü insan sağlığını fiziki ve psikolojik olarak etkiler.” (K, 175)* *“Uyuşturucu madde **sigara** gibidir. Çünkü bağımlılık yapar ve insanı yavaş yavaş zehirleyerek öldürür.” (K, 129)*

Kategori 3: Kısa Süreli Etkisi İle Geçici Mutluluk Veren

Tablo 2 incelendiğinde, “kısa süreli etkisi ile geçici mutluluk veren” kategorisinin toplam 19 metafor ve 20 katılımcı (% 27.8) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “hain arkadaş” (f:2)’dir. Aşağıda katılımcıların “kısa süreli etkisi ile geçici mutluluk veren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

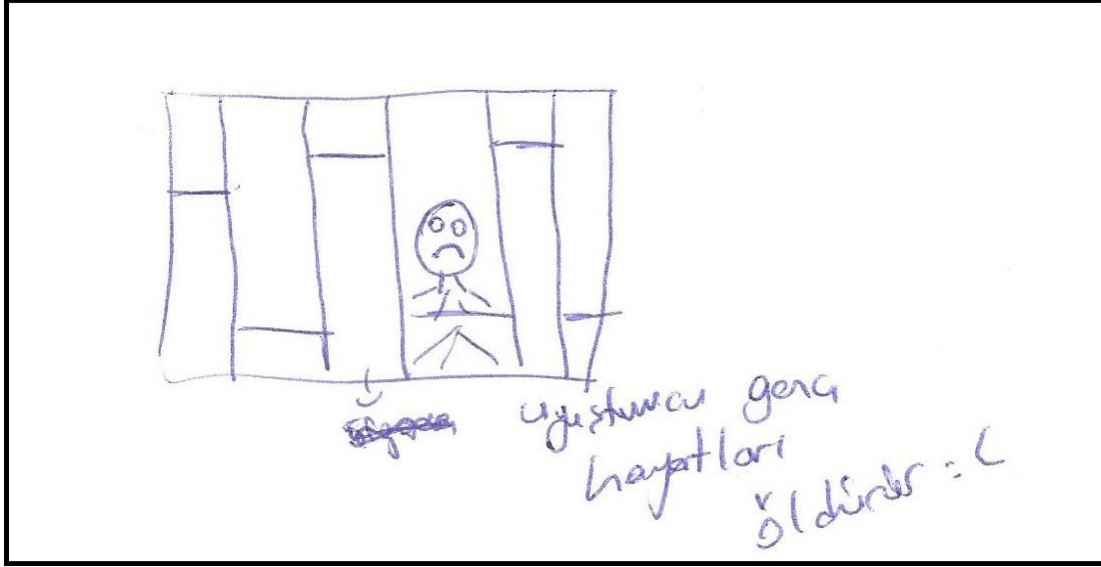

“Uyuşturucu madde **hain arkadaş** gibidir. Çünkü güzel ve iyi görünür ama arkandan vurur.” (K, 7). Uyuşturucu madde kavramına ilişkin “hain arkadaş” şeklinde metafor oluşturan katılımcının oluşturduğu metaforu ve metafor oluşturma gerekçesini destekler mahiyette çizdiği görsel yukarıda sunulmuştur.

“Uyuşturucu madde **fast food** gibidir. Çünkü kullanırken keyif alırsın ama aslında zarar verir.” (K, 13)

Kategori 4: Bağımlılıktan Kaynaklı İstem Dışı Hareket Etme

Tablo 2 incelendiğinde, “bağımlılıktan kaynaklı istem dışı hareket etme” kategorisinin toplam 12 metafor ve 17 katılımcı (% 23.63) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanları “sigara” (f:3), “kahve” (f:2), “sevgili” (f:2), “su” (f:2)’dur. Aşağıda katılımcıların “tahribat yaratan ve zarar veren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“Uyuşturucu madde **sigara** gibidir. Çünkü bağımlılık yapar.” (K, 163) Uyuşturucu madde kavramına yönelik “sigara” şeklinde metafor oluşturan katılımcının oluşturduğu metaforu ve metafor oluşturma gerekçesini destekler mahiyette çizdiği görsel yukarıda sunulmuştur.

“Uyuşturucu madde **kahve** gibidir. Çünkü kahvede içtikçe içersin uyuşturucuda böyledir.” (K, 103)

“Uyuşturucu madde **sevgili** gibidir. Çünkü yalnız olduğunuzu hissettiğiniz anda yanınızda bulursunuz ve onunla buluştuktan sonra dertlerinizin azaldığını hissedersiniz. Ama daha sonra onsuз yaşayamayacağınızı fark eder ve kendinize yeni bir dert edirsiniz.” (K, 90)

“Uyuşturucu madde **su** gibidir. Çünkü onsuз yaşayamaz bir hale gelersin.” (K, 174).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uyuşturucu madde kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar yardımıyla ortaya çıkarmak ve bu metaforları belli kavramsal kategoriler altında toplamaya yönelik hazırlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, birkaç nokta önem taşımaktadır. Öncelikle, uyuşturucu madde kavramının tam olarak açıklanabilmesi için çok sayıda metafora gereksinim bulunur. Bu çalışmaya özgü olarak katılımcılar tarafından uyuşturucu madde kavramına ilişkin toplam 139 adet geçerli metafor üretilmiştir (Alışkanlık, Batak, Bataklık, Çıkmayan Leke, Dipsiz Kuyularda Merdivensiz Kalmak, Eski Sevgili, Girdap, Hayatı Bitiren Silah, Japon

Yapıştırıcısı, Kör Bir Kuyu, Sakız, Sarmaşık, Sigara, Sigara, Sülük, Zehirli Bir Sarmaşık, Asalak, Kan Emen Sinek, Kanser Hücresi, Mamak Çöplüğü, Matkap, Şeytan, Vücuda Düşmüş Kurt, Zehirli Bir Yılan, Aşk, Bir Anlık Zevk, Fast Food, Hain Arkadaş, Kâbus Görmek, Kanser, Sığınak, Anne Sütü, Dost, Hapishane, Şeker Hastalarının Şekere Düşkünüğü). Bu durum uyuşturucu madde kavramının sadece bir metafor ile bir tam olarak açıklanabilmesinin mümkün olmadığını gösterir.

Uyuşturucu madde kavramına ilişkin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara ve buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorileri ile katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürler incelendiğinde; katılımcıların büyük bir çoğunluğunun uyuşturucu madde kavramını “bataklık, çaresizlik ve kurtulması zor bir durum” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin uyuşturucu maddeyi içine düştükleri bataklık, dertleri ve kaygılarıyla başa çıkamama ve içinde bulunduğu durumdan sıyrılama olarak yorumladıkları görülür.

Katılımcıların geliştirdikleri metaforlardan elde edilen metafor kategorilerine bakıldığında **kurtulması zor bir çaresizlik** kategorisi dikkat çekmektedir. Bu kategoriyi oluşturan metaforlar (bataklık, çekirdek, sigara, sülük) ve gerekçeleri incelendiğinde katılımcıların uyuşturucu madde kavramını insanların hayatlarının hayatlarına girdiğinde içinden çıkılmaz bir durum ya da çıkılması çok zor bir olay olarak algıladığı görülür. Katılımcıların belirttiği “Uyuşturucu madde **bataklık** gibidir. Çünkü bir kere içine düştüğünüzde kurtulması zordur çabalar işe yaramayabilir.” Uyuşturucu madde **çekirdek** gibidir. Çünkü çekirdeğe başladığın zaman bırakmak zor, uyuşturucuya da başlayınca destek olmadan bırakılması zordur.” (K, 148) “Uyuşturucu madde **sigara** gibidir. Çünkü başladığın zaman bırakman uzun zaman alır.” (K, 31) “Uyuşturucu madde **sülük** gibidir. Çünkü yapıştığı zaman kolay kolay bırakmaz.” (K, 2) şeklindeki görüşleri yukarıdaki ifadeyi desteklemektedir.

Tahribat yaratan ve zarar veren kategorisinde sık kullanılan (zehir, hastalık ve sigara) metaforlar incelendiğinde katılımcılar uyuşturucu madde kavramını insan hayatına zarar veren, vücutta onarılması zor tahribata yol açan bir durum olarak değerlendirmektedir. Nitekim öğretmen adaylarının “uyuşturucu madde **zehir** gibidir. Çünkü (insanın) beynin, vücudunu, ruh sağlığını sinsice ele geçirir.” (K, 98) “Uyuşturucu madde **hastalık** gibidir. Çünkü insan sağlığını fiziki ve psikolojik olarak etkiler.” (K, 175) “Uyuşturucu madde **sigara** gibidir. Çünkü bağımlılık yapar ve insanı yavaş yavaş zehirleyerek öldürür.” (K, 129) ifadeleri de bu görüşü desteklemektedir.

Kısa süreli etkisi ile geçici mutluluk veren kategorisinde sık kullanılan (hain arkadaş, fast food) metaforlar incelendiğinde katılımcılar uyuşturucu madde kavramını insana çok yakın olan bir durum, her an zarar verebilecek yakın bir dost gibi ve birlikteyken çok keyifli olduğunu aslında içeriden sürekli zarar veren bir durum olarak değerlendirmektedir. Nitekim öğretmen adaylarının “*Uyuşturucu madde hain arkadaş gibidir. Çünkü güzel ve iyi görünür ama arkandan vurur.*” (K, 7). “*Uyuşturucu madde fast food gibidir. Çünkü kullanırken keyif alırsın ama aslında zarar verir.*” (K, 13) şeklindeki ifadeleri de bu görüşü desteklemektedir.

Bağımlılıktan kaynaklı istem dışı hareket etme kategorisinde sık kullanılan (sigara, kahve, sevgili ve su) metaforlar incelendiğinde katılımcılar uyuşturucu madde kavramını insan hayatında yoğun bir şekilde kullanılan içecek ya da yalnızlığını paylaştığı sevgili yerine koyduğu bir durum olarak değerlendirmektedir. Nitekim öğretmen adaylarının “*Uyuşturucu madde sigara gibidir. Çünkü bağımlılık yapar.*” (K, 163) “*Uyuşturucu madde kahve gibidir. Çünkü kahvede içtikçe içersin uyuşturucuda böyledir.*” (K, 103) “*Uyuşturucu madde sevgili gibidir. Çünkü yalnız olduğunuzu hissettiğiniz anda yanınızda bulursunuz ve onunla buluştuktan sonra dertlerinizin azaldığını hissedersiniz. Ama daha sonra onsuz yaşayamayacağımızı fark eder ve kendinize yeni bir dert edirsiniz.*” (K, 90) “*Uyuşturucu madde su gibidir. Çünkü onsuz yaşayamaz bir hale gelirsin.*” (K, 174). şeklindeki ifadeleri bu görüşü desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, F. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Kuram ve uygulamada eğitim bilimler dergisi*, 10 (3): 1313-1322.
- Bacanlı, H. (2004). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: nobel yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: pegem Yayınları.
- Çağlayan, H. (2015). *Güzellikler içinde sunulan zehir bonsai*. Ankara: biyografi net yayınları.
- Çalı, H.H. (2012). Türkiye’de kentsel mekânda mağdursuz suç örneği olarak uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma. *Atatürk üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 16 (1), 37-56.

- Çepni, O. (2013). *Sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan coğrafi kavramlara ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi üniversitesi, Ankara.
- Çetin, T., Kılcan., B., Güneş, C. and Çepni, O. (2015). Examining secondary school students' perceptions of the concept of migration: a qualitative study. *International journal of education*, 7 (3), 97-120.
- Dayı, A. (2013). *Eskişehir Osmangazi üniversitesi öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Eskişehir Osmangazi üniversitesi, Eskişehir.
- Erdamar, G. ve Kurupınar, A. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen madde bağımlılığı alışkanlığı ve yaygınlığı: Bartın ili örneği. *Afyon Kocatepe üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 16 (1), 65-84.
- Ersoy, A. (2010). İlköğretimde değer kazanımlarının incelenmesinde karikatür kullanımı: dayanışma değeri örneği. *Ondokuz mayıs üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 29 (2), 79-104.
- Ersoy, A. F. ve Türkkkan, B. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Çizdikleri Karikatürlere Yansıtıkları Sosyal Ve Çevresel Sorunların İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35 (156), 96-109.
- Forceville, C. (2002). *Pictorial metaphor in advertising*. Routledge.
- Girmen, P. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Gökler, R. ve Koçak, R. (2008). Uyuşturucu ve madde bağımlılığı. *Sosyal bilimler araştırmaları dergisi*. 1, 89-104.
- Guion, L. A. (2002). *Triangulation: establishing the validity of qualitative studies*. <https://sites.duke.edu/niou/files/2014/07/W13-Guion-2002-triangulation-establishing-the-validity-of-qualitative-research.pdf>, adresinden 15 Mart 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Güler, A. (2008). *Ege üniversitesi hazırlık sınıfı öğrencilerinde tütün, alkol, madde kullanımı ve sosyo-ekonomik düzey etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege üniversitesi sağlık bilimleri enstitüsü, İzmir.

- Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturma becerilerine ilişkin nicel bir inceleme. *Kastamonu Education Journal*, 17 (2), 503-512.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kasatura, İ. (1998). *Gençlik ve Bağımlılık*, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2010). *Metaforlar, hayat, anlam ve dil* (Çev. G.Y. Demir). İstanbul: paradigma yayınları.
- Levine, P.M. (2005). Metaphors and images of classrooms. *Kappa delta pi record*, 41 (4), 172-175.
- Miles, M.B. and Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand oaks, CA: SAGE.
- Ocak, G. ve Gündüz, M. (2006). Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik mesleği hakkındaki metaforlarının karşılaştırılması. *AKÜ sosyal bilimler dergisi*, 8 (2), 293-310.
- Ögel, K. (2009). *99 Sayfada Uyuşturucu ve Gençlik*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ögel, K. Önal, A.ve Kulkara, N.S. (2014). *Gençlik dönemi ve sorunları*. İstanbul: psyche yayıncılık.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının 'coğrafya' kavramına yönelik metafor durumları. *Kırşehir eğitim fakültesi dergisi*, 8 (2), 55-69.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Turkish journal of educational sciences*, 2 (2), 131-155.
- Saban, A. (2008). İlköğretim "I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7 (2), 421-455.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk eğitim bilimleri dergisi*, 7 (2), 281-326.

- Strauss, A. and Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research* (Vol. 15). Newbury Park, CA: SAGE.
- Ulusoy, K. (2017). Tarih öğretmenlerinin madde bağımlılığı ve medya bağımlılığı ile ilgili düşünceleri. *Kastamonu eğitim dergisi*, 25 (1), 385-400.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (2. baskı). Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yılmaz, D. ve Türkkahraman, M. (2014). Önleme çalışmalarında Antalya ili lise ve üniversite öğrencilerinde madde kullanımının ve risk etkenlerinin incelenmesi. *Journal of educational sciences*, 2 (3), 1-20.
- Yob, I. M. (2003). Thinking Constructively With Metaphors. *Studies in philosophy and education*, 22, 127-138.